

PRACOVNÍ PRÁVO

JUDr. Věra Hrouzková

Pracovní právo

JUDr. Věra Hrouzková

Pracovní právo

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU
Praha 2009

Pracovní právo

JUDr. Věra Hrouzková

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu 2009.

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

ISBN 978-80-86730-44-8

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována ani šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

1. Právní úprava zaměstnávání fyzických osob v pracovněprávních vztazích	5
1.1 Povaha právní úpravy pracovněprávních vztahů	6
1.2 Účastníci pracovněprávních vztahů	7
1.3 Kdo činí právní úkony v pracovněprávních vztazích	8
1.4 Závislá práce	9
1.5 Základní zásady pracovněprávních vztahů	10
2. Vznik a změna pracovního poměru	17
2.1 Vznik pracovního poměru	18
2.1.1 Postup před vznikem pracovního poměru	18
2.1.2 Pracovní smlouva	19
2.1.3 Pracovní poměr založený jmenováním	23
2.2 Změna pracovního poměru	24
2.2.1 Převedení zaměstnance na jinou práci	24
2.2.2 Pracovní cesta	26
2.2.3 Přeložení	27
3. Skončení pracovního poměru	35
3.1 Dohoda o rozvázání pracovního poměru	37
3.2 Výpověď z pracovního poměru	38
3.2.1 Obecně k výpovědi	38
3.2.2 Výpověď ze strany zaměstnance	40
3.2.3 Výpověď ze strany zaměstnavatele	40
3.2.4 Hromadné propouštění	44
3.2.5 Odstupné	45
3.3 Okamžité zrušení pracovního poměru	46
3.3.1 Obecně k okamžitému zrušení pracovního poměru	46
3.3.2 Okamžité zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele	46
3.3.3 Okamžité zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnance	47
3.4 Zrušení pracovního poměru ve zkušební době	48
3.5 Skončení pracovního poměru sjednaného na dobu určitou	50
3.6 Vybrané povinnosti zaměstnavatele při skončení pracovního poměru	50

3.7	Neplatné rozvázání pracovního poměru	52
3.8	Odvolání z pracovního místa vedoucího zaměstnance nebo vzdání se tohoto místa	55
4.	Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr	65
4.1	Základní principy vztahující se k dohodám o pracích konaných mimo pracovní poměr	66
4.2	Dohoda o provedení práce	68
4.3	Dohoda o pracovní činnosti	69
5.	Pracovní doba a dovolená	77
5.1	Pracovní doba	78
5.1.1	Základní pojmy vztahující se k pracovní době	78
5.1.2	Délka pracovní doby a její rozvržení	80
5.1.3	Poskytování přestávek v práci	82
5.1.4	Nepřetržitý odpočinek mezi dvěma směnami, nepřetržitý odpočinek v týdnu a dny pracovního klidu	82
5.1.5	Práce přesčas a noční práce	85
5.1.6	Povinnosti zaměstnavatele ve vztahu k pracovní době	86
5.2	Dovolená	87
5.2.1	Druhy dovolené	87
5.2.2	Čerpání dovolené	89
5.2.3	Výměra dovolené	91
5.2.4	Krácení dovolené	91
5.2.5	Náhrada mzdy za dovolenou	92
6.	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci	101
6.1	Základní povinnosti zaměstnavatele	102
6.2	Prevence rizik	102
6.3	Kategorizace prací	104
6.4	Poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků a ochranných nápojů	106
6.5	Další povinnosti zaměstnavatele	108
6.6	Povinnosti zaměstnavatele při pracovních úrazech a nemocech z povolání	110
6.7	Pracoviště a pracovní prostředí	111
6.8	Základní povinnosti zaměstnance	114
7.	Odměňování	121
7.1	Základní principy odměňování	122
7.2	Mzda	124
7.3	Plat	126

7.4	Mzda a plat při výkonu jiné práce	128
7.5	Splatnost mzdy (platu) a její výplata	129
7.6	Odměna za pracovní pohotovost	130
7.7	Výpočet průměrného výdělku	131
7.8	Srážky z příjmu	132
8.	Náhrada výdajů poskytovaných zaměstnanci v souvislosti s výkonem práce	141
8.1	Poskytování cestovních náhrad	142
8.1.1	Poskytování cestovních náhrad zaměstnanci zaměstnavatele, který není uveden v ust. § 109 odst. 3 zákoníku práce	143
8.1.2	Poskytování cestovních náhrad zaměstnanci zaměstnavatele, který je uveden v ust. § 109 odst. 3 zákoníku práce	153
8.1.3	Paušalizace cestovních náhrad, záloha na pracovní cestu a její vyúčtování	154
8.2	Poskytování náhrad za opotřebení vlastního náradí, zařízení a předmětů potřebných pro výkon práce	157
9.	Překážky v práci	163
9.1	Překážky v práci na straně zaměstnance	164
9.1.1	Důležité osobní překážky v práci	164
9.1.2	Překážky v práci z důvodu obecného zájmu	168
9.1.3	Nepřítomnost zaměstnance v souvislosti s brannou povinností	169
9.1.4	Zvyšování kvalifikace	169
9.1.5	Obecně k překážkám v práci na straně zaměstnance	170
9.2	Překážky v práci na straně zaměstnavatele	170
9.2.1	Prostoj	170
9.2.2	Přerušování práce způsobené nepříznivými povětrnostními vlivy	170
9.2.3	Jiné překážky v práci na straně zaměstnavatele	171
10.	Odpovědnost za škodu	179
10.1	Odpovědnost zaměstnance za škodu způsobenou zaměstnavateli	180
10.1.1	Odpovědnost za nesplnění povinností k odvrácení škody	180
10.1.2	Obecná odpovědnost za škodu	181
10.1.3	Odpovědnost za schodek na hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat	182
10.1.4	Odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů	184
10.1.5	Náhrada způsobené škody	184
10.2	Odpovědnost zaměstnavatele za škodu způsobenou zaměstnanci	186
10.2.1	Obecná odpovědnost za škodu	186
10.2.2	Odpovědnost při odvrácení škody	187
10.2.3	Odpovědnost za škodu na odložených věcech	187

10.2.4	Odpovědnost za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání	188
10.3	Společné principy pro odpovědnost za škodu v pracovněprávních vztazích	190
11.	Péče o zaměstnance	197
11.1	Pracovní podmínky zaměstnanců	198
11.2	Odborný rozvoj zaměstnanců	199
11.2.1	Zaškolení a zaučení	199
11.2.2	Odborná praxe absolventů škol	199
11.2.3	Prohlubování kvalifikace	200
11.2.4	Zvyšování kvalifikace	200
11.3	Stravování	203
11.4	Zvláštní podmínky některých zaměstnanců	204
11.4.1	Pracovněprávní vztahy osob se zdravotním postižením	204
11.4.2	Pracovněprávní vztahy zaměstnankyň, těhotných zaměstnankyň, zaměstnankyň-matek a zaměstnanců pečujících o dítě a o jiné osoby	205
11.4.3	Pracovněprávní vztahy mladistvých zaměstnanců	206
12.	Právo na informace a projednání a oprávnění zástupců zaměstnanců	215
12.1	Informování a projednání	217
12.2	Rada zaměstnanců a zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	219
12.3	Působnost odborových organizací v jednání za zaměstnance, informování a projednání	221
13.	Zaměstnávání vybraných skupin zaměstnanců a agenturní zaměstnávání	227
13.1	Zaměstnávání cizinců	229
13.2	Povinnosti zaměstnavatele při zaměstnávání osob se zdravotním postižením	233
13.3	Agenturní zaměstnávání	235
Přílohy		243
	Glosář	242
	Řešení kvízu	251
	Vzorový test	261

Jak používat tuto učebnici

Tuto knihu můžete jednoduše přečíst od začátku do konce, ale mnohem užitečnější vám bude s perem a papírem. Neefektivnější formou učení je aktivní učení, a proto jsme naplnili text příklady, abyste se přesvědčili, jak učivo zvládáte. Každá kapitola také obsahuje cíle, souhrn kapitoly a rychlý kviz. Následující body vám objasní, jak s knihou pracovat co neefektivněji:

- a) Vyberte si kapitolu, kterou budete studovat, přečtete si úvod a cíle na začátku kapitoly.
- b) Potom si přečtete souhrn kapitoly na jejím konci (před rychlým kvizem a úkoly). Neočekávejte, že tento krátký závěr znamená v této fázi příliš mnoho, ale zkuste, zda můžete spojit některý z probraných bodů s některým z cílů.
- c) Poté si přečtete samotnou kapitolu. Vyřešte jednotlivé příklady tak, jak jdou za sebou. Největší prospěch z příkladů získáte, pokud si své odpovědi napíšete předem a poté je zkontrolujete se správným řešením.
- d) Při čtení používejte poznámkový sloupec a přidávejte vlastní komentáře, odkazy na další materiál atd. Pokuste se formulovat své vlastní názory. V ekonomii, ale i v oblasti práva je mnoho věcí otázkou výkladu a často je zde prostor pro alternativní názory. Čím hlubší dialog s knihou povedete, tím více ze svého studia získáte.
- e) Až dočtete kapitolu, znovu si přečtete souhrn kapitoly. Poté se vraťte k cílům na začátku kapitoly a položte si otázku, zda jste jich dosáhli.
- f) Nakonec upevněte své znalosti tím, že písemně vyřešíte úkoly v závěru kapitoly. Své odpovědi si můžete zkontrolovat tak, že se podíváte zpět do textu. Návrat k textu a hledání významných detailů dále zlepší pochopení předmětu.
- g) Nakonec si zkontrolujte svá řešení v přehledu správných odpovědí, který naleznete na konci kapitoly.

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Cvičení

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Příklad

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Upozornění

Upozorňuje na významné změny a důležitá pravidla.

Právní úprava - judikatura

Blíže vysvětluje právní úpravu.

Kvíz

Označuje rychlý kvíz na konci kapitoly.

Klíčová slova

Shrnutí důležitých výrazů či odborných termínů nezbytných pro orientaci v tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

Pracovní úprava zaměstnávání fyzických osob v pracovněprávních vztazích

1. kapitola

Právní úprava zaměstnávání fyzických osob v pracovněprávních vztazích

Úvod

Pracovněprávním vztahem uzavřeným mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem je:

- pracovní poměr,
- dohoda o pracovní činnosti,
- dohoda o provedení práce.

Základním právním předpisem upravujícím vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákoník práce“. Zákoník práce není na pracovněprávní vztahy používán samostatně, ale v otázkách jím neupravených se aplikuje právní úprava obsažená v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „občanský zákoník“. Fungování pracovněprávních vztahů je založeno na zásadě „co není zakázáno, je dovoleno“.

Zákoník práce uzakoňuje řadu základních zásad pracovněprávních vztahů, které jsou nejenom pravidly chování, ale také pravidly interpretačními.

Cíle kapitoly

Po prostudování této kapitoly byste měli vědět:

- jaké druhy pracovněprávních vztahů se rozlišují,
- jaká je povaha právní úpravy pracovněprávních vztahů,
- jaký je vztah zákoníku práce a občanského zákoníku,
- co znamená zásada „co není zakázáno, je dovoleno“,
- kdo je subjektem pracovněprávních vztahů,
- kdy vzniká pracovněprávní způsobilost fyzické osoby,
- kdo činí jménem zaměstnavatele právní úkony v pracovněprávních vztazích,
- které zákonné zásady se v pracovněprávních vztazích uplatňují.

1.1

Povaha právní úpravy pracovněprávních vztahů

Právní úprava pracovněprávních vztahů **není právní úpravou samostatnou**, ale v otázkách, které zákoník práce neupravuje, se použije občanský zákoník. Tento princip je nazýván **principem tzv. subsidiarity**.

Podle občanského zákoníku zaměstnavatel postupuje např.:

- ve věci právní úpravy právního postavení zaměstnavatelů, kteří jsou právníckými osobami,
- ve věci zastoupení,
- ohledně právních úkonů a obecných požadavků na jejich platnost,
- při posouzení pojmu domácnost,
- ve věci ochrany osobnosti (ve vztahu k možným osobním prohlídkám zaměstnanců),
- při posouzení pojmu osoba blízká (ve vztahu k povinnosti zaměstnance zakročit, hrozí-li zaměstnavateli škoda),
- ve věci promlčení,
- při počítání času, jakož i v dalších vyjmenovaných případech.

Právní úprava pracovněprávních vztahů umožňuje, aby se účastníci pracovněprávních vztahů od ní odchýlili za podmínky, že odchylka není zakázána (podle pravidla „co není zakázáno, je dovoleno“).

Odchylná úprava znamená, že:

- lze stanovit práva a povinnosti jinak, než je zákoníkem práce stanoveno,
- lze stanovit i taková práva, která v zákoníku práce nebo jiném obecně závazném právním předpisu vůbec zakotvena nejsou.

DEFINICE

Práva nebo povinnosti v pracovněprávních vztazích

Práva nebo povinnosti v pracovněprávních vztazích mohou být upraveny odchylně od zákoníku práce, jestliže to zákoník práce výslovně nezakazuje nebo z povahy jeho ustanovení nevyplývá, že se od něj není možné odchýlit.

K odchylné úpravě práv nebo povinností může dojít **smlouvou nebo vnitřním předpisem zaměstnavatele**. Je-li zmíněna smlouva, jedná se o smlouvu kolektivní nebo o individuální smluvní ujednání uzavřené se zaměstnancem.

Odchylná úprava práv týkající se mzdových, popřípadě platových práv a ostatních práv v pracovněprávních vztazích **nemůže být nižší nebo vyšší**, než je právo, které stanoví zákoník práce, kolektivní smlouva, popřípadě vnitřní předpis jako nejméně nebo nejvýše přípustné.

1.2

Účastníci pracovněprávních vztahů

Účastníkem pracovněprávních vztahů je fyzická osoba (zaměstnanec) a právnická či fyzická osoba (zaměstnavatel).

DEFINICE**Zaměstnanec**

Způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabyvat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká, pokud není zákoníkem práce stanoveno jinak, dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku; zaměstnavatel však s ní nesmí sjednat jako den nástupu do práce den, který by předcházel dni, kdy tato fyzická osoba ukončí povinnou školní docházku.

CVIČENÍ 1

Zaměstnanec dosáhl věku 15 let dne 16. dubna 2008. Kterého dne může poprvé uzavřít pracovní smlouvu?

Výjimkou z požadovaného věku 15 let je věk 18 let, jehož dosažení je podmínkou pro uzavření dohody o odpovědnosti (§ 252 zákoníku práce) a dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených předmětů (§ 255 zákoníku práce).

Práce fyzických osob ve věku do 15 let nebo starších 15 let do skončení povinné školní docházky je zakázána. Tyto osoby mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o zaměstnanosti“.

Dítě může podle zákona o zaměstnanosti vykonávat **pouze uměleckou, kulturní, sportovní a reklamní činnost** pro právnickou nebo fyzickou osobu, a to jen tehdy, jestliže:

- tato činnost je přiměřená jeho věku,
- není pro něj nebezpečná,
- nebrání jeho vzdělávání nebo docházce do školy a účasti na výukových programech,
- nepoškozuje jeho zdravotní, tělesný, duševní, morální nebo společenský rozvoj.

Dítě může tuto činnost vykonávat jen na základě jednotlivého povolení vydaného pro určité dítě a určitou činnost.

O povolení rozhoduje úřad práce na základě písemné žádosti podané zákonným zástupcem dítěte nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, do jejíž péče bylo dítě svěřeno rozhodnutím soudu.

Povolení vydává úřad práce příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte, a pokud dítě nemá trvalý pobyt, podle místa, kde se zdržuje. Povolit dítěti výkon činnosti je možné nejdéle na dobu 12 měsíců po sobě jdoucích, které následují po dni právní moci rozhodnutí úřadu práce o povolení, nejdéle však do doby, do které je fyzická osoba považována za dítě (ve smyslu citovaného zákona o zaměstnanosti).

Má-li dítě vykonávat činnost u více subjektů (ve smyslu zákona o zaměstnanosti provozovatelů), vydává se samostatné povolení k výkonu činnosti u každého provozovatele.

DEFINICE**Zaměstnavatel**

Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích jako zaměstnavatel vzniká narozením. Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti v pracovněprávních vztazích jako zaměstnavatel vzniká dosažením 18 let věku.

Zaměstnavatel vystupuje v pracovněprávních vztazích svým jménem a má odpovědnost vyplývající z těchto vztahů.

1.3

Kdo činí právní úkony v pracovněprávních vztazích

Právní úkony zaměstnavatele, který je právnickou osobou, se řídí ust. § 20 občanského zákoníku.

Podle tohoto ustanovení platí, že právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány). Za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé.

Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

Právní úkony fyzické osoby, která je zaměstnavatelem, činí v pracovněprávních vztazích tato osoba; místo ní je mohou činit osoby jí pověřené.

CVIČENÍ 2

Máte za to, že ředitel personálního odboru akciové společnosti potřebuje k tomu, aby činil právní úkony v pracovněprávních vztazích, plnou moc?

1.4

Závislá práce

DEFINICE

Závislá práce

Za závislou práci, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, se považuje výlučně osobní výkon práce zaměstnance pro zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele, jeho jménem, za mzdu, plat nebo odměnu za práci, v pracovní době nebo jinak stanovené nebo dohodnuté době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě, na náklady zaměstnavatele a na jeho odpovědnost.

Za závislou práci se považují také případy, kdy zaměstnavatel na základě povolení vydaného podle zákona o zaměstnanosti („agentura práce“) dočasně přiděluje svého zaměstnance k výkonu práce k jinému zaměstnavateli na základě ujednání v pracovní smlouvě nebo dohodě o pracovní činnosti, kterým se agentura práce zaváže zajistit svému zaměstnanci dočasný výkon práce podle pracovní smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti u jiného zaměstnavatele („uživatel“) a zaměstnanec se zaváže tuto práci konat podle pokynů uživatele a na základě dohody o dočasném přidělení zaměstnance agentury práce, uzavřené mezi agenturou práce a uživatelem.

Závislá práce může být vykonávána výlučně v pracovněprávním vztahu podle zákoníku práce, není-li upravena zvláštními právními předpisy.

Za **základní znaky výkonu závislé práce** v pracovněprávním vztahu lze považovat:

- výlučně osobní výkon sjednaných prací ve sjednaném místě, které fyzická osoba vykonává pro zaměstnavatele na základě smluvního vztahu,
- vztah nadřízenosti a podřízenosti mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem,
- výkon práce fyzickou osobou podle pokynů zaměstnavatele a na jeho ekonomickou a právní odpovědnost,
- časové vymezení konání prací,
- výkon práce za mzdu (v pracovním poměru) nebo odměnu (na základě dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti).

CVIČENÍ 3

Může zaměstnanci vypomáhat při výkonu práce pro zaměstnavatele jiná osoba?

1.5

Základní zásady pracovněprávních vztahů

DEFINICE

Základní zásady pracovněprávních vztahů

Zákoník práce zařazuje mezi základní zásady pracovněprávních vztahů pravidla, popřípadě vybrané povinnosti zaměstnavatele.

Pracovněprávní vztahy mohou vzniknout jen se souhlasem fyzické osoby a zaměstnavatele.

Zaměstnavatel:

- a) **nesmí přenášet riziko** z výkonu závislé práce na zaměstnance,
- b) **musí zajistit rovné zacházení** se zaměstnanci **a dodržovat zákaz jakékoli diskriminace** zaměstnanců, jakož i fyzických osob ucházejících se o zaměstnání,
- c) **musí dodržovat zásadu poskytování stejné mzdy nebo platu** a jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, popřípadě odměny za stejnou práci a za práci stejné hodnoty,
- d) **musí poskytovat zaměstnanci informace** v pracovněprávních vztazích **a zajišťovat projednání s ním**,
- e) **musí seznamovat zaměstnance** s kolektivní smlouvou a vnitřními předpisy,
- f) **nesmí** zaměstnanci za porušení povinnosti vyplývající mu z pracovněprávního vztahu ukládat peněžní postihy ani je od něho požadovat; to se nevztahuje na škodu, za kterou zaměstnanec odpovídá,
- g) **nesmí** požadovat ani sjednat zajištění závazku v pracovněprávním vztahu, s výjimkou konkurenční doložky a srážek z příjmu z pracovněprávního vztahu,
- h) **může dočasně přidělit zaměstnance** k výkonu práce k jiné právnické nebo fyzické osobě jen za podmínek stanovených zákoníkem práce, s výjimkou případů prohlubování nebo zvyšování kvalifikace u jiné právnické nebo fyzické osoby.

Zaměstnanec v pracovním poměru má právo na přidělování práce v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby, s výjimkou kratší pracovní doby nebo konta pracovní doby, jakož i na rozvržení pracovní doby před zahájením práce, není-li zákoníkem práce stanoveno jinak (konto pracovní doby je jinou formou rozvržení pracovní doby nerovnoměrně a nemůže být uplatněno u zaměstnavatelů vyjmenovaných v ust. § 109 odst. 3 zákoníku práce).

DEFINICE

Vykonávání práce

Zaměstnanec v dalším pracovním poměru nebo na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr u téhož zaměstnavatele nemůže vykonávat práce, které jsou stejně druhově vymezeny (u zaměstnavatele, jímž je stát, se tento princip použije jen v případě, že se jedná o výkon práce v téže organizační složce státu).

POZOR

Právní úprava nerozlišuje hlavní a vedlejší pracovní poměr, ale všechny pracovní poměry mají rovnocennou povahu.

Zaměstnavatelé jsou **povinni pečovat** o vytváření a rozvíjení pracovněprávních vztahů v souladu se zákoníkem práce, s ostatními právními předpisy a s dobrými mravy.

Výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiného účastníka pracovněprávního vztahu a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Zaměstnavatel **nesmí** zaměstnance jakýmkoliv způsobem postihovat nebo znevýhodňovat proto, že se zákonným způsobem domáhá svých práv vyplývajících z pracovněprávních vztahů.

Zaměstnavatel **je povinen projednat** se zaměstnancem nebo na jeho žádost s odborovou organizací nebo radou zaměstnanců anebo zástupcem pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci stížnost zaměstnance na výkon práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů; tím není dotčeno právo zaměstnance domáhat se svých práv u soudu.

Odborové organizace jsou oprávněny vystupovat v pracovněprávních vztazích, včetně kolektivního vyjednávání podle zákoníku práce, za podmínek stanovených zákonem nebo sjednaných v kolektivní smlouvě; za odborovou organizaci jedná orgán určený jejími stanovami.

Shrnutí kapitoly

- Základním právním předpisem upravujícím pracovněprávní vztahy je zákoník práce; v otázkách, které zákoník práce neupravuje, se používá občanský zákoník.
- V pracovněprávních vztazích se uplatňuje zásada „co není zakázáno, je dovoleno“.
- Odchylka je možná ve smlouvě nebo ve vnitřním předpisu zaměstnavatele.
- Účastníky pracovněprávních vztahů jsou zaměstnavatel (právnícká nebo fyzická osoba) a zaměstnanec.
- Způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká, pokud není zákoníkem práce stanoveno jinak, dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku.
- Práce fyzických osob ve věku do 15 let nebo starších 15 let do skončení povinné školní docházky je zakázána.
- Zaměstnavatel vystupuje v pracovněprávních vztazích svým jménem a má odpovědnost vyplývající z těchto vztahů.
- Fungování vztahů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli se řídí základními zásadami pracovněprávních vztahů (rovné zacházení, zákaz diskriminace a další).
- Zaměstnavatelé jsou povinni pečovat o vytváření a rozvíjení pracovněprávních vztahů v souladu se zákoníkem práce, s ostatními právními předpisy a s dobrými mravy.
- Zaměstnanec v dalším pracovním poměru nebo na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr u téhož zaměstnavatele nemůže vykonávat práce, které jsou stejně druhově vymezeny.

Klíčová slova

pracovněprávní vztahy
 princip subsidiarity
 smlouva
 závislá práce
 rovné zacházení se všemi zaměstnanci
 dočasné přidělení zaměstnance k výkonu práce k jiné právnícké nebo fyzické osobě

účastníci pracovněprávních vztahů
 „co není zakázáno, je dovoleno“
 vnitřní předpis
 základní zásady pracovněprávních vztahů
 zákaz diskriminace
 právo na informace a projednání

Právní úprava

- ust. § 1 a násl. § 13 a 14 zákoníku práce,
- § 20 občanského zákoníku,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Kvíz

1. Které tři principy zákoníku práce můžeme považovat za stěžejní?
2. Máte za to, že je možná odchylka znamenající zhoršení právního postavení zaměstnance, pokud s ní zaměstnanec souhlasí?
3. V kterých smlouvách se mohou účastníci pracovněprávních vztahů odchýlit od právní úpravy?

Odpovědi ke cvičením

Cvičení 1

Zaměstnanec může uzavřít pracovní smlouvu v den svých 15. narozenin, tj. 16. dubna 2008.

Cvičení 2

U ředitele personálního odboru je obvyklé, že činí právní úkony v pracovněprávních vztazích, tudíž plnou moc nepotřebuje.

Cvičení 3

Nikoliv, neboť zaměstnanec koná práci v pracovněprávním vztahu výlučně osobně.

Související judikatura

Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 1893/2002

Zaměstnavatel je povinen vydat zaměstnanci na jeho žádost do 15 dnů posudek o pracovní činnosti (pracovní posudek), i když zaměstnanec o vydání posudku požádal až po skončení (rozvázání) jeho pracovního poměru, ledaže by jednání zaměstnance představovalo zneužití práva ve smyslu ustanovení § 7 odst. 2 zákoníku práce.

(S účinností od 1. ledna 2007 je tato zákonná zásada zakotvena v ust. § 14 odst. 1 zákoníku práce.)

2

kapitola

Vznik a změna pracovního poměru